

Н. Розколуна, учений секретар
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»

ПЛАТНІ ПОСЛУГИ В БІБЛІОТЕКАХ

Після прийняття Кабінетом Міністрів України постанови від 12.12.2011 № 1271 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності» (див. стор. 39–40 цього номера журналу) на адресу редакції «Бібліотечної планети» надходять численні звернення від бібліотекарів з одним і тим самим запитанням: як бути далі з наданням платних послуг у бібліотеках, як тепер їм виживати?

З огляду на вищенаведене публікуємо юридичну консультацію з питань надання платних послуг у бібліотеках.

УСІ публічні бібліотеки в Україні є бюджетними установами. Тому їх діяльність визначається не лише Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», а й, насамперед, бюджетним законодавством.

Відповідно до ст. 13 Бюджетного кодексу України, будь-який бюджет (державний чи місцеві) може складатись із загального та спеціального фондів.

Однією зі складових доходів спеціального фонду є власні надходження бюджетних установ – кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Власні надходження бюджетних установ поділяються на дві групи:

перша – надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством;

друга – інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

У складі першої групи, у свою чергу, виділяються підгрупи:

підгрупа 1 – плата за послуги, що надаються бюджетними установами відповідно до їх основної діяльності;

підгрупа 2 – надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності;

підгрупа 3 – плата за оренду майна бюджетних установ;

підгрупа 4 – надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого).

Власні надходження бюджетних установ використовуються, зокрема, на:

– покриття витрат, пов'язаних із організацією та наданням послуг у бюджетних установах відповідно до їх основної діяльності (за рахунок надходжень підгрупи 1 першої групи);

– організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 2 першої групи);

– утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 3 першої групи);

– ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей, покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання та транспортування відходів і брухту на приймальні пункти (за рахунок надходжень підгрупи 4 першої групи);

– господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв (за рахунок надходжень підгруп 2 і 4 першої групи).

З огляду на вищенаведене необхідно враховувати, що бібліотека, як і будь-яка інша бюджетна установа, не має позабюджетних коштів. Усе, що вдалося отримати завдяки наданню тих само платних послуг, зараховується до доходів спеціального фонду відповідного бюджету та використовується на утримання бібліотеки відповідно до законодавства.

Перелік платних послуг, що можуть надаватися бюджетними установами, затверджує Кабінет Міністрів України.

Такий перелік було затверджено постановою Уряду від 05.06.1997 № 534. Хоча бібліотекарі часто нарікали на те, що цей перелік варто було б розширити, загалом він усіх влаштовував.

Тому справжнім «неприємним сюрпризом» виявилася постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2011 № 1271, що затвердила новий перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами культури.

Щоб зрозуміти причини, котрі викликали невдоволення цим нормативно-правовим актом, порівняймо обидва переліки (в частині послуг, які можуть надаватися бібліотеками):

<p align="center">Платні послуги відповідно до постанови КМУ від 05.06.1997 № 534</p>	<p align="center">Платні послуги відповідно до постанови КМУ від 12.12.2011 № 1271</p>
<p>консультації з питань культури, літератури, музичного, театрального та образотворчого мистецтва, кінофотомистецтва, архітектури, краєзнавства, історії та з бібліотечно-бібліографічних питань тощо</p>	
<p>навчання на курсах:</p> <ul style="list-style-type: none"> – іноземних мов, швидкого читання; – крою і шиття, в'язання, вишивки, моделювання одягу, кулінарії, машинопису, стенографії, палітурної справи тощо; – технічної творчості, комп'ютерної підготовки 	<p>навчання у студіях, на курсах, проведення занять у літературно-музичних вітальнях, ігрових кімнатах для дітей та гуртках</p>
<p>користування атракціонами, ігровими автоматами (крім тих, що передбачають грошову винагороду), настільними і комп'ютерними іграми, тенісними кортами, більярдами, тирами, дитячими містечками безпеки руху, аудіовізуальним обладнанням для показу фільмів, персональним ОМ, переглядовими залами відеотек тощо</p>	<p>надання послуг з користування атракціонами, ігровими автоматами (крім тих, що передбачають отримання грошової винагороди), настільними і комп'ютерними іграми, тенісними кортами, більярдами, тирами, дитячими містечками безпеки руху, персональними комп'ютерами, глядацькими залами відеотек</p>
<p>продаж рекламних видань про фонди і діяльність бібліотек, музеїв, картинних галерей, виставочних залів, заповідників та інших закладів культури і мистецтва, репродукцій, наборів листівок, афіш, плакатів, у тому числі із зображенням творів мистецтв, пам'яток літератури, а також сувенірних виробів, значків тощо</p>	<p>продаж у неспеціалізованих магазинах (кіосках, лотках) видань про фонди і діяльність бібліотек, музеїв, картинних галерей, виставочних залів, заповідників та інших закладів культури і мистецтва, репродукцій, наборів листівок, афіш, плакатів (у тому числі із зображенням творів мистецтв, пам'яток літератури), а також сувенірних виробів, значків, виробів народних промислів, декоративно-ужиткового мистецтва</p>
<p>додаткові бібліотечні послуги:</p> <ul style="list-style-type: none"> – позачергове користування літературою підвищеного попиту під заставу, нічний абонемент, продовження терміну користування документами, резервування документів; – організація читальних комерційних залів букіністичної літератури та рідкісних видань; – користування каталогами і журналами мод; – складання бібліографічних списків для курсових, дипломних і наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек та бібліотек підприємств, установ і організацій; – інформаційно-бібліотечне обслуговування підприємств, установ і організацій; – підготовка фактографічних, аналітичних довідок; <p>– продаж організаціям і громадянам невикористаної літератури з резервних і обмінних фондів бібліотек;</p> <p>– користування міжбібліотечним абонементом (пересилання документів), дистанційний інтерактивний доступ до машинозчитувальних баз даних</p> <ul style="list-style-type: none"> – надання послуг в оформленні реєстраційних документів користувачів бібліотек 	<p>додаткові бібліотечні послуги:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування бібліографічних списків для курсових, дипломних та наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек і бібліотек підприємств, установ та організацій – підготовка фактографічних, аналітичних, бібліографічних та інших довідок для фізичних та юридичних осіб; – користування міжбібліотечним абонементом (пересилання документів), електронна доставка документів – надання послуг з оформлення електронних реєстраційних документів користувачів бібліотек
<ul style="list-style-type: none"> – ремонт і реставрація творів (виробів) образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва, друкованих видань; палітурні роботи 	<p>ремонт і реставрація творів (виробів) образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва, друкованих видань, палітурні роботи, атрибуція пам'яток історії та культури, які перебувають в особистих колекціях і збірках</p>
<ul style="list-style-type: none"> – фотокопіювання, репродукування, ксерокопіювання, мікрокопіювання з книжок, брошур, газет, журналів, музейних експонатів, документів з фондів бібліотек, музеїв 	<ul style="list-style-type: none"> – фотокопіювання, репродукування, ксерокопіювання, мікрофільмування, мікрокопіювання з книжок, брошур, газет, журналів, музейних експонатів, документів з фондів бібліотек, музеїв

Як видно, з переліку вилучено ряд популярних послуг, завдяки яким вдавалося залучати додаткове фінансування на утримання бібліотек. А окремі послуги визначено таким чином, що їх надання стає неможливим. Зокрема, це стосується продажу видань про бібліотечні фонди, оформлення реєстраційних документів користувачів.

Здавалося б, нічого страшного в цьому немає. Просто бібліотеки тепер повинні оформляти реєстраційні документи користувачів (формуляри, читачькі квитки тощо) безкоштовно. Однак кошторисами бібліотек видатки на придбання чи виготовлення реєстраційних документів користувачів не передбачені.

Вже зараз можна сказати, що постанова КМУ від 12.12.2011 № 1271 негативно позначиться на діяльності бібліотек, а саме:

- зменшаться їх власні грошові надходження, які за умов систематичного недофінансування часто є вагомим підтримкою для цих закладів;

- скоротиться чисельність послуг, котрі бібліотеки зможуть запропонувати користувачам, оскільки частина послуг просто зникне через відсутність асигнувань на організацію роботи з їх надання.

Наслідком усього цього стане погіршення комфортності перебування користувачів у бібліотеках.

І ще одне важливе зауваження: головні розпорядники бюджетних коштів затверджують бібліотекам річні кошториси, в яких передбачено відповідні надходження до спеціального фонду. Оскільки таке планування відбулося до прийняття постанови № 1271, бібліотеки вже не зможуть виконати кошториси у частині надходження коштів від надання платних послуг, а значить, державний та місцеві бюджети будуть недовиконані. І все це відбувається в період, коли важливим є будь-яке

розширення кола джерел поповнення бюджетів усіх рівнів.

Причини, що спонукали Уряд прийняти таку постанову, не відомі. Немає також офіційних коментарів щодо цього документа.

Окремі бібліотеки, не погоджуючись із ситуацією, що склалася з платними послугами, продовжують їх надавати на підставі постанови КМУ від 05.06.1997. Але при цьому потрібно мати на увазі, що вказаний нормативно-правовий акт втратив чинність та не може застосовуватися в роботі. А надання бюджетною організацією платних послуг, не передбачених чинним законодавством, трактується контролюючими органами як правопорушення.

Нормативно-правові акти з питань організації надання платних послуг бібліотеками:

1. Україна. Закони. Бюджетний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 8.07.2010. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81>

2. Україна. Кабінет Міністрів. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності: Постанова від 05.06.1997 № 534. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/534-97-%D0%BF>

3. Україна. Кабінет Міністрів. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності: Постанова від 12.12.2011 № 1271. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1271-2011-%D0%BF>

ЮВІЛЕЇ ТА ЮВІЛЯРИ

*Г. Черевко, старший викладач
бібліотечних дисциплін
Ужгородського коледжу
культури і мистецтв, Закарпатська область*

ПРОФЕСІЯ, ЩО МАЄ МАЙБУТНЄ

(Ужгородському коледжу культури і мистецтв – 65)

Уберезні 2012 р. відзначає своє 65-ліття Ужгородський коледж культури і мистецтв, який готує бібліотекарів для Закарпатської області.

До входження Закарпаття до складу Української РСР (1945) у краї бібліотечних фахівців не готували, власне, і потреби в них не було, тому що кількість книгозбірень була мізерною. Вони існували лише в таких містах, як Мукачеве, Хуст, Ужгород, а також при гімназіях та монастирях.

Державна бібліотечна мережа області активно створювалася та удосконалювалася протягом

50–60-х рр. минулого століття. Труднощі з організації бібліотечної справи полягали у відсутності підготовлених місцевих кадрів, особливо в селах, через що робота бібліотекарів зводилася в основному до механічної видачі книг. В організаційний період значну допомогу надавали вчителі, які становили майже половину культосвітнього активу.

